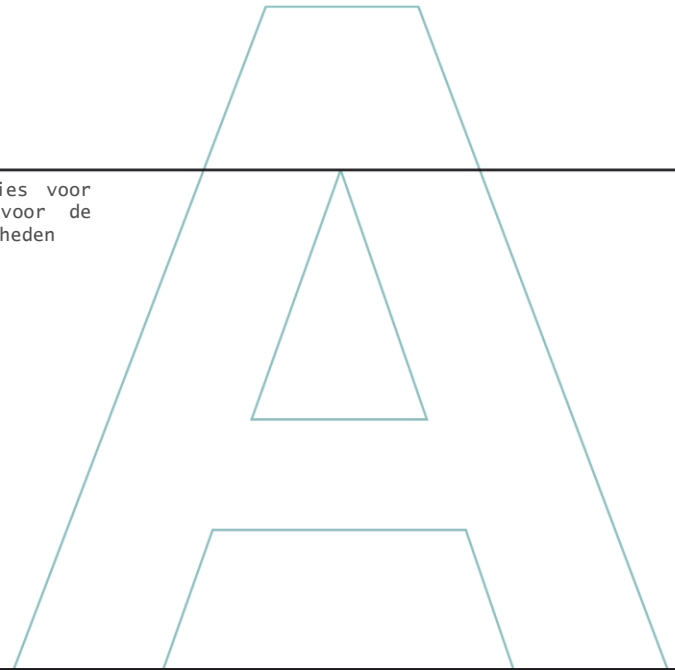

Advies

DATUM 19 maart 2013

VOLGNUMMER 2012-2013/4

COMMISSIE Verenigde Commissies voor
de Justitie en voor de
Sociale Aangelegenheden

Discreet bevallen

Wanneer vandaag in België iemand ongewenst zwanger is en dit graag uit de openbaarheid wenst te houden, dan zijn er wettelijk gezien geen mogelijkheden om deze anonimiteit te waarborgen. De Belgische wetgeving verplicht om in de geboortekte van een kind de identiteit van de moeder te vermelden. Voor een aantal vrouwen is dit gegeven bijzonder problematisch. Vrouwen die hun moederschap geheim willen houden, trekken daarom vaak naar Frankrijk waar anoniem bevallen mogelijk is. In dat geval registreert niemand het moederschap. In een eerder advies aan de commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding van het Vlaams Parlement bij een verzoekschrift over de legaliteit van adopties van baby's geboren uit anonieme bevallingen in Frankrijk, spraken we ons negatief over deze praktijk uit¹. Anoniem bevallen is niet verzoenbaar met het recht van het kind om te weten van wie het afstamt (artikel 7 van het IVRK).

De Belgische Senaat buigt zich al sinds eind de jaren negentig over een mogelijke oplossing voor deze problematiek. Een belangrijk discussiepunt vormt het vraagstuk anoniem of discreet bevallen. Het Kinderrechtencommissariaat bracht al in 2009 hierover een eerste advies uit². Wij spraken ons toen uit pro het concept van discreet bevallen, zij het onder de duidelijke voorwaarde dat het artikel 7 van het IVRK gerespecteerd werd.

Vandaag liggen zes nieuwe wetsvoorstellen ter tafel: vijf met een voorstel van wettelijke basis voor het discreet bevallen, één met een voorstel tot anoniem bevallen³. De wetsvoorstellen bestrijken een periode van drie jaar (2010-

¹ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies verzoekschrift "Legaliteit adopties uit anonieme bevalling Frankrijk", 1 februari 2011, nr. 2010-2011/6, www.kinderrechtencommissariaat.be bij Adviezen en standpunten.

² KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies discreet bevallen, 16 februari 2009, nr. 2008-2009/02, www.kinderrechtencommissariaat.be bij Adviezen en standpunten.

³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft het discreet bevallen (ingediend door mevrouw Martine Taelman), buitengewone zitting 2010, nr. 5-46/1; Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek om het bevallen in discretie mogelijk te maken (ingediend door de heer Guy Swennen en mevrouw Marleen Temmerman), buitengewone zitting 2010, nr. 5-258/1; Wetsvoorstel betreffende anoniem

2013). In onderhavig advies brengen we een geactualiseerde versie van ons advies uit 2009. We blijven sterk hameren op het belang van het waarborgen van artikel 7 van het IVRK bij het uitwerken van de procedures rond discreet bevallen, maar besteden tegelijk ook aandacht aan een aantal andere elementen die in deze procedure essentieel zijn.

Bij het uittekenen van dit advies steunden wij op het Internationale Kinderrechtenverdrag (IVRK) als referentiekader, op eerder geformuleerde aanbevelingen van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind rond dit thema, op de bestaande juridische expertise en op klachten zoals geformuleerd in het kader van het ombudswerk van het Kinderrechtencommissariaat.

Het uittekenen van een wetgeving over discreet bevallen is een complex gegeven. In dit advies kunnen wij onmogelijk alle aspecten hiervan grondig behandelen. Wij beperken ons bijgevolg noodgedwongen tot die zaken die ons inziens vanuit een kinderrechtenperspectief belangrijk en essentieel zijn.

1. Wetsvoorstellen in een notendop

Een duidelijke meerderheid van de verschillende politieke partijen in ons land geeft aan het discreet bevallen mogelijk te willen maken. Verschillende voorstellen wijzen onder meer op de problematiek van de vondelingenschuif of op het probleem van de clandestiene bevallingen. Er wordt ook regelmatig verwezen naar het Franse systeem van de anonieme bevallingen (de zogenaamde *accouchement sous X*) dat in tussentijd al fel is bekritiseerd. En dit niet alleen door de X-kinderen in België en Frankrijk. Ook het Europees Hof voor de Rechten van de mens heeft zich in het arrest “Odièvre” kritisch over het Franse systeem van anoniem bevallen uitgesproken.

De meeste voorstellen besteden expliciet aandacht aan de rechten en de rechtspositie van de verschillende betrokken actoren: de moeder, het kind en de (al dan niet aanwezige) vader. Zo gaat veel aandacht naar het recht op een goede ondersteuning en begeleiding van de moeder en is iedereen het eens over het recht van het kind op niet identificerende informatie van de ouder(s).

Het grootste discussiepunt betreft de vraag naar het recht op identificerende informatie van de moeder en de vader als deze betrokkenen weigeren om deze informatie vrij te geven. In de voorstellen van mevrouw Taelman en van de heer Swennen en van mevrouw Temmerman stelt men dat in geval van weigering door de moeder, kinderen geen aanspraak kunnen maken op deze informatie. In de voorstellen van mevrouw Sleurs c.s., van mevrouw De Bethune c.s. en van mevrouw Matz c.s. wijst men op het belang van het afwegen van de rechten van de moeder en de rechten van het kind.

Naast deze vraag gaat de aandacht ook uit naar de leeftijd waarop de informatie voor minderjarigen toegankelijk wordt. Het wetsvoorstel van mevrouw Matz c.s. schuift de leeftijd van 12 jaar naar voren, terwijl de heer Swennen en mevrouw Temmerman in hun wetsvoorstel 16 jaar als een aanvaardbare leeftijd achten. Mevrouw De Bethune c.s. maken een onderscheid tussen het inzage verschaffen in niet-identificeerbare gegevens (wat ook voor de minderjarige moet mogelijk zijn) en inzage in identificeerbare gegevens (wat enkel voor

bevallen (ingediend door de heer Jacques Brotchi c.s.), zitting 2010-2011, nr. [5-502/1](#); Wetsvoorstel tot aanvulling van het Burgerlijk Wetboek met bepalingen inzake de discrete bevalling (ingediend door mevrouw Sabine de Bethune c.s.), zitting 2010-2011, nr. [5-347/1](#); Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek om het discreet bevallen mogelijk te maken (ingediend door mevrouw Elke Sleurs c.s.), zitting 2011-2012, nr. [5-1705/1](#); Wetsvoorstel betreffende het discreet bevallen (ingediend door mevrouw Vanessa Matz c.s.), zitting 2012-2013, nr. [5-1972/1](#).

meerderjarigen kan). Alle voorstellers zijn het wel eens dat, ongeacht de leeftijd, een goede begeleiding van de kinderen bij de inzageprocedure essentieel is.

Tot slot, waar de meeste voorstellen aangeven de biologische moeder niet langer op de geboorteakte in te schrijven, opteert het voorstel van mevrouw Sleurs c.s. voor een vereenvoudigde adoptieprocedure in plaats van een onmiddellijke aanpassing van de geboorteakte.

2. Nood aan een breed debat over afstamming

Uit het ombudswerk van het Kinderrechtencommissariaat is de voorbije jaren gebleken hoe belangrijk het is te willen weten van wie je afstamt. Deze vragen duiken op bij kinderen en jongeren die verwekt zijn via anoniem donorschap, in binnen- of buitenland geadopteerd zijn, van wie de moeder in Frankrijk anoniem is bevallen of kinderen die via een draagmoeder ter wereld zijn gekomen. Deze kinderen en jongeren hebben een biologische realiteit en een sociale realiteit. En ook al is het sociale aspect voor de meesten onder hen het belangrijkste, toch hebben zij te maken met twee loyaliteiten. “Die bijten elkaar niet, maar ze vervangen elkaar ook niet”, aldus Ties van der Meer, voorzitter van Stichting Donorkind in Nederland⁴.

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een maatschappelijk en politiek debat over kinderen en opvoeding door ouders van wie zij niet biologisch afstammen. Dit debat vraagt een brede, interdisciplinaire invulling. De vraag waar we in onze samenleving familiebanden op baseren en hoe ze juridisch moeten worden vormgegeven, zou het onderwerp moeten zijn van een brede discussie over familierecht. Veel nieuwe familievormen passen immers niet in het huidige familierecht.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt bovendien fundamenteel onderzoek naar de behoeften van kinderen rond onder meer hun recht op informatie. Welke ondersteuning en begeleiding vragen kinderen? Hoe percipiëren kinderen het donorschap? Dit onderzoek is noodzakelijk om in het bredere debat het perspectief en het belang van kinderen en jongeren duidelijk tot zijn recht te laten komen.

3. Anoniem bevallen: onaanvaardbaar

In ons advieswerk rond adoptie en anoniem donorschap bijvoorbeeld hebben wij telkens zeer expliciet aandacht gevraagd voor artikel 7 van het Internationale Kinderrechtenverdrag, namelijk het recht van het kind om zijn ouders te kennen.

Uit de aanbevelingen van het toezichthoudend Comité bij dit verdrag blijkt dat de volledige uitvoering van deze bepalingen onder meer inhoudt dat de minderjarige kennis moet kunnen nemen van de identiteitsgegevens van zijn (geboorte)ouders. Zo werd reeds een opmerking dienaangaande gegeven aan het Verenigd Koninkrijk, waarin gesteld werd dat de overheid maatregelen moet nemen opdat het kind informatie over de identiteit van zijn ouders moet kunnen bekomen, ‘irrespective of the circumstances of their birth’⁵. Het gaat hier

⁴ A. Barendsen en L. Bosch, “Afstammen van twee moeders”, *Right*, maart 2013, 16-17.

⁵ Zie beschouwingen bij het rapport van Groot Brittanië, CRC/C/15/Add.188, nr. 31-32.

dus niet om een discretionaire bevoegdheid van staten: indien de informatie er is, moet er een inzagerecht geregeld worden⁶.

Het belang van het recht op afstammingskennis voor kinderen wordt door het VN Comité weinig gemotiveerd. Het lijkt vanzelf te spreken. In de literatuur worden wel redenen gegeven voor het belang van afstammingskennis⁷. Het belangrijkste argument lijkt het voorkomen van identiteitsverwarring te zijn. Ook wordt in toenemende mate aanvaard dat ‘geheimen’ (bijvoorbeeld bij anoniem donorschap) schadelijk kunnen zijn voor kinderen (in ieder geval als ze worden ontdekt). Een belangrijk argument tegen anoniem bevallen is dat met een dergelijke regeling tegemoet gekomen wordt aan de wensen van de ouders, maar dat de belangen van kinderen in deze niet aan de orde lijken te zijn.

4. Artikel 7 van het IVRK

Artikel 7.1 van het IVRK luidt als volgt: “The child shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality, and, as far as possible, the right to know and be cared for by his or her parents.” Dit artikel heeft betrekking op alle kinderen, ongeacht de specifieke omstandigheden van de verwekking of geboorte.

Van der Linden en Vlaardingerbroek hertalen dit als volgt: “Elk kind heeft het recht op kennis van zijn identiteit en daartoe behoort niet alleen dat het kind mag vernemen dat het een juridische status heeft die niet overeenstemt met de genetische waarheid, maar ook dat het, indien het kind daar prijs op stelt, mag weten van wie het daadwerkelijk afstamt. Met de kennis over de identiteit zijn immers voor het kind psychologische, sociologische, medische en juridische belangen gemeid.”⁸.

‘The right to know one’s origins’ wordt verder ondersteund door het artikel 8 van het IVRK dat stipuleert dat overheden het recht van het kind om zijn of haar identiteit te behouden moeten eerbiedigen. Het recht van het kind om toegang te hebben tot informatie over zijn ouders vindt verder zijn grondslag in artikel 13.1 van het IVRK (het recht op het zoeken en verkrijgen van informatie), alsook in artikel 16.1 (het recht op eerbied voor het privé- en gezinsleven van het kind)⁹.

Pluym geeft aan dat artikel 7.1 van het IVRK niet zonder interpretatieproblemen is. Deze worden deels veroorzaakt door de eerder vage bewoording van het artikel, maar ook door de medische vooruitgang waardoor het artikel moet worden toegepast op “niet-voorzien situaties”¹⁰.

⁶ G. VAN BUEREN, *The international law on the rights of the child*, Dordrecht, Martinus Nijhoff publishers, Dordrecht, 1995, p.48.

⁷ M. Van den Brink, M, *Moeders in de Mainstream: een genderanalyse van het werk van het VN-Kinderrechtencomité*, Utrecht: Universiteit Utrecht.

⁸ A. Van der Linden en P. Vlaardingerbroek, “De kansen en risico’s van adoptie”, *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 25 (5), 104-112, p. 105.

⁹ L. Pluym, “Het recht van het kind om zijn ouders te kennen (art. 7.1 IVRK) na heterologe medisch begeleide voortplanting, adoptie en draagmoederschap in België”, *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 2012, 1, 5-22.

¹⁰ L. Pluym, “Het recht van het kind om zijn ouders te kennen (art. 7.1 IVRK) na heterologe medisch begeleide voortplanting, adoptie en draagmoederschap in België”, *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 2012, 1, 5-22, p.7.

Bij de interpretatieproblemen lijken twee zaken aan de orde te zijn: (1) voor- eerst de vraag naar de betekenis van het begrip 'ouders' en (2) de betekenis van de bijzin 'as far as possible'. Met betrekking tot het eerste punt, concludeert Pluym op basis van een uitgebreide argumentatie dat aan het begrip 'ouders' een zo ruim mogelijke betekenis moet worden gegeven. "Wanneer een kind verschillende personen als juridische, sociaal-educatieve, biologische en/of genetische ouder, bijvoorbeeld in het geval van draagmoederschap, heeft het kind het recht om elk van hen te kennen. Elk van deze ouders heeft immers een belangrijke invloed op de identiteitsvorming van het kind."¹¹ Met betrekking tot het tweede punt, stelt de auteur dat er omstandigheden kunnen zijn die het recht om zijn ouders te kennen kunnen beperken. Op zo een moment kan het belang van het kind vragen dat identiteitsgegevens van de geboorteouders niet worden vrijgegeven (wanneer het kind werd verwekt door incest bijvoorbeeld). Dit vraagt dus een permanente afweging tussen artikel 3 en artikel 7 van het IVRK.

5. Discreet bevallen: een kinderrecht- tenperspectief

5.1. Toegang tot afstammingsinformatie

Op basis van voorgaande analyse van de relevante artikels uit het IVRK, beklemtonen wij het belang om aan minderjarigen toegang tot zowel de identificerende als de niet-identificerende gegevens van de biologische moeder te verlenen.

Ook al zijn we ons bewust van de arbitrariteit van elke leeftijdsgrens, toch opteren we ervoor om uit te gaan van een vaste leeftijdsgrens in plaats van te steunen op concepten als 'voldoende onderscheidingsvermogen' of 'maturiteit'. En dit omwille van de rechtszekerheid. Conform onder meer het Vlaams decreet van 20 januari 2012 houdende de regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen, schuiven we daarbij de leeftijd van 12 jaar naar voren. Ook in het Vlaamse adoptiedecreet heeft de geadopteerde vanaf 12 jaar recht op inzage in zijn adoptiedossier. Eventueel kan de mogelijkheid tot een afwijking voorzien worden voor die minderjarigen die geen 12 jaar zijn, maar toch een geldige vraag hebben.

Wij erkennen het feit dat er conflicterende belangen kunnen zijn tussen de vrouw die om privacy redenen anonimiteit als geboorte-ouder wil en het opgroeiende kind dat later wil weten wie zijn geboorte-ouder is. Waar het ons om gaat is dat in dit belangenconflict geen absolute voorrang wordt gegeven aan de belangen van één van beide partijen. We vragen dan ook dat een onafhankelijke instantie in een individuele situatie een belangenafweging maakt en een beslissing neemt over de vraag of de anonimiteit van de geboorte-ouder opweegt tegen het belang van het kind om zijn ouder te kennen. Deze opdracht zou kunnen opgenomen worden door een federale centrale autoriteit. Indien een geboorte-moeder weigert om haar toestemming te verlenen, zien wij zeker mogelijkheden in een bemiddeling. Een tussenkomst van een bemiddelaar die meer uitleg geeft aan de moeder opdat zij met meer kennis van zaken een beslissing kan nemen, is een positief instrument, maar is op zich

¹¹ L. Pluym, "Het recht van het kind om zijn ouders te kennen (art. 7.1 IVRK) na heterologe medisch begeleide voortplanting, adoptie en draagmoederschap in België", *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 2012, 1, 5-22, p. 11.

onvoldoende. Een afweging van (tegenstrijdige) belangen is absoluut noodzakelijk.

Ook het temporele aspect zal hier zeker een rol spelen. Wanneer kinderen zich vragen (beginnen) stellen, zal de aard van de vragen ongetwijfeld doorheen de tijd variëren. Het zal belangrijk zijn voor deze diversiteit aan vragen oog te hebben. Men kan zich bijvoorbeeld afvragen of er een bepaalde leeftijd moet aangegeven worden waarop kinderen van hun afstamming in kennis moeten worden gebracht. De vraag of kinderen al dan niet toegang krijgen tot bepaalde informatie zal hoe dan ook steeds moeten ingebed zijn in een proces en kan onmogelijk een momentopname zijn.

Tot slot is het een belangrijke vraag hoe het initiatief van een geboortemoeder ten aanzien van haar kind vorm kan krijgen. Wij merken in de praktijk dat minderjarige moeders die hun kind afstaan bijvoorbeeld na verloop van tijd duidelijke signalen geven om contact te kunnen en mogen hebben met hun kind. We botsen hier op het onderscheid tussen ‘het kennen van de identiteit van de biologische ouders’ en het ‘kennen van de ouders’. Uit het primaat dat zowel het IVRK als het VN Comité bij biologische ouders leggen, alsook uit het feit dat artikel 7.1 de voorkeur voor het opgroeien bij de (biologische) ouders legt, zou kunnen afgeleid worden dat het weten van wie je afstamt een minimumnorm is, en dat alles wat verder gaat dan dat, zoals bijvoorbeeld het contact hebben met ouders, dient aangemoedigd te worden¹². Hierin zou je ook een argument kunnen vinden om kinderen niet onmiddellijk na de geboorte in een adoptiegezin onder te brengen, maar hen de eerste maanden op “neutraal terrein” te laten opgroeien.

5.2. Belang van een goede begeleiding

Zowel het bestaande onderzoek als de praktijk geven aan dat vrouwen die ongewenst zwanger zijn, hun zwangerschap en de nakende geboorte zeer lang ontkennen. Een regeling die discreet bevallen mogelijk maakt, is bijgevolg bij voorkeur zeer laagdrempelig en eenvoudig op te starten. De begeleiding van afstandsmoeders is cruciaal. Zij moeten grondig geïnformeerd worden teneinde bewust een keuze te kunnen maken. Zij moeten ook de nodige tijd krijgen om een gefundeerde beslissing te nemen. Ook vanuit het perspectief van het kind is dit belangrijk. Wanneer kinderen zich vragen over hun herkomst stellen, dan kan het voor hen zeer belangrijk zijn om te vernemen dat de beslissing tot afstand overwogen tot stand is gekomen en geen paniekbepslissing is geweest.

Ook de kinderen zelf zullen beroep moeten kunnen doen op een instantie die hen in het hele proces begeleidt. Het lijkt hierbij aangewezen aansluiting te zoeken bij de expertise van de bestaande hulp- en dienstverlening. Het Kinderrechtencommissariaat sluit zich aan bij de suggestie van Professor Patrick Senaeve in deze¹³. Deze suggereert om de bevoegdheid tot bewaring, beheer en kennisgeving van de gegevens m.b.t. de herkomst van het kind in geval van discrete bevalling toe te vertrouwen aan de Federale centrale autoriteit inzake adoptie. Naar analogie met de instelling van een Vlaamse Adoptieambtenaar pleit Senaeve voor de instelling van een Ambtenaar discrete bevalling.

¹² M. Van den Brink, M, *Moeders in de Mainstream: een genderanalyse van het werk van het VN-Kinderrechtencomité*, Utrecht: Universiteit Utrecht.

¹³ Nota hoorzitting senaatscommissies justitie & volksgezondheid – 5 maart 2013 – Patrick Senaeve (KUL).